

**Міністерство освіти і науки України,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
Університет менеджменту безпеки у Кошицях (Словацька Республіка),
Жешівський університет, (Польща), Інститут досліджень економіки
корисних копалин та енергії Польської академії наук (Польща),
Інститут педагогіки та соціальних досліджень, Університет Палацького
(Чехія), Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія),
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка,
Інститут агроєкології і природокористування НААН України,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«Пріоритетні напрямки повоєнного відновлення
аграрного сектору
в аспекті досягнення цілей сталого розвитку»**

6-7 червня 2024 року

м. Біла Церква

Пріоритетні напрямки повоєнного відновлення аграрного сектору в аспекті досягнення цілей сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 6-7 червня 2024 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2024. – с. 161

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Олена ШУСТ, д-р екон. наук, професор, ректор Білоцерківського національного аграрного університету, голова оргкомітету.

Ольга ВАРЧЕНКО, д-р екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності БНАУ, заступник голови оргкомітету.

Ігор ПАСКА, д-р екон. наук, декан економічного факультету БНАУ.

Войцех ВАЛЯТ, д-р гуманітарних наук у галузі педагогіки, професор Жешувського університету, завідувач кафедри загальної дидактики та освітніх систем, керівник Лабораторії інформаційного суспільства Центру інновацій та технологій передачі знань у галузі наук про життя», віце-проректор з навчальної роботи та студентських справ Жешувського університету.

Вальдемар ЛІБ, д-р філософії, доцент кафедри педагогічної освіти Інституту педагогіки коледжу соціальних наук, департаменту педагогічної освіти Жешувського університету, віцедекан коледжу соціальних наук Жешувського університету.

Ігор БРІТЧЕНКО, д-р екон. наук, професор, Університет менеджменту безпеки в Кошицях.

Маріола ГЖЕБИК, д-р габілітований, професор, завідувачка кафедри економіки та менеджменту, Жешувський університет.

Володимир ГОНТІ, д-р екон. наук, професор, Батумський державний університет ім. Шота Руставелі.

Вікторія СУБЧИК, д-р с.-г. наук, професор екології, професор кафедри технологій палива факультету енергетики та палива, (AGH) Гірничо-металургійна академія ім. Станіслава Сташиця у Кракові Університету науки та технологій.

Оксана НАГОРНЮК, канд. с.-г. наук, доцент, старший науковий співробітник відділу економіки природокористування в агросфері, сектор розвитку сільських територій Інституту агроєкології і природокористування НААН.

Наталія ВЕРНЮК, канд. екон. наук, доцент, декан факультету менеджменту Уманського національного університету садівництва.

Віктор ТРИНЧУК, канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та банківської справи Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Анна ГОРЧАНЮК, канд. с.-г. наук, доцент кафедри водних біоресурсів та аквакультури Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Вікторія КОСТЮК, канд. екон. наук, доцент, завідувачка кафедри банківської справи та страхування, Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Світлана БОЙКО, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів навчально-наукового інституту економіки і управління Національного університету харчових технологій.

Наталія ПРИСЯЖНЮК, канд. вет. наук, доцент кафедри іхтіології та зоології БНАУ.

Оксана ДРАГАН, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування БНАУ.

Ірина АРТІМОНОВА, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування БНАУ.

ЗМІСТ

Секція 1. Напрями фінансування відновлення агробізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку

Коробенко Р.І. МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....	8
Аврамчук Л.А., Островна Ю.В. НЕОБХІДНІСТЬ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	11
Арбузова Т.В. ДЕРЖАВНІ ТА БІЗНЕС-ІНСТРУМЕНТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЗА ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	13
Бойко С.В. ПОДАТКОВА КОМПОНЕНТА ВІДНОВЛЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	16
Борщик В.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ОВОЧІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	18
Бондаренко Н.В., Лиманюк В.В. ВПЛИВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	20
Заярна В.О., Власюк С.А., ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА «5-7-9%» ЯК ФОРМА ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	22
Євчук Д.В., Терещук Д.В. РОЛЬ АГРАРНИХ РОЗПІСОК У СТИМУЛЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	25
Опальчук Р.М. СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	27
Крисанов Д.Ф. ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ВІДРОДЖЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ.....	29
Сандульський Р.П. НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ КРАЇНИ.....	31
Файчук О.В., Файчук О.М., Коробко А.В. ВУГЛЕЦЕВІ КРЕДИТИ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	34
Муравський О.А., Худолій А.О. АНАЛІЗ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	37
Яременко Л.М., Роженко А.П. ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	40
Худолій Л.М. ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.....	42
Amalian A.W. THE EU SUPPORT OF UKRAINIAN AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF WAR.....	44
Свиноус І.В. ІННОВАЦІЙНИЙ ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	46
Степенко В.І. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	49

ефективних методів оцінювання, управління, а отже, попередження кредитних ризиків має стати пріоритетним напрямом розвитку банківської системи України. Крім того, потрібно продовжувати роботу з мінімізації кредитного ризику як на рівні комерційних банків, так і на законодавчому рівні. Зокрема, необхідно проводити дослідження щодо застосування комплексних систем кредитного ризик-менеджменту, які є життєво важливим елементом управління комерційними банками [4].

Використані джерела:

1. Активи банків України (2008–2023). Активи українських банків (2008–2023 рр.). Міністерство Фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/> (дата звернення: 2 жовтня 2023 р.).
2. Невідома О.В., Ткачук К.В. (2018). Дослідження сучасного стану кредитування економіки України з боку банківського сектору / О.В. Ефективна економіка. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1016/1/Nieizviestna_article_01_03_2018.pdf (дата звернення: 27 січня 2021 р.).
3. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Вип. № 17. Т. 1. 2021. С. 190–204.
4. Штефан Л.Б. Проблеми управління кредитним ризиком в комерційних банках України / Л.Б. Штефан // Ефективна економіка. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=390>.

УДК 338.245:338.43:502.131.1

Арбузова Т.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ДЕРЖАВНІ ТА БІЗНЕС-ІНСТРУМЕНТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЗА ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Розглянуто зміст стратегії сталого розвитку аграрного сектора, принципи, виклики її реалізації. Обґрунтовано необхідність застосування державних, бізнесових інструментів відновлення агросфери для забезпечення її сталого розвитку за воєнної та повоєнної доби.

Ключові слова: сталий розвиток, аграрний сектор, інструменти, принципи, виклики, війна, повоєнне відновлення.

Сталий розвиток у бізнесі є стратегією і діями компанії, що спрямовані на збільшення позитивного впливу на життєдіяльність суспільства водночас зі зниженням негативних ефектів для довкілля. Сталий розвиток аграрної сфери – це концепція, яка передбачає забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання за збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Це означає, що за нормальних умов аграрний сектор повинен задовольняти потреби сучасного покоління, не створюючи загрози для майбутніх поколінь у задоволенні власних потреб. За надзвичайних умов, як-от війна, потреби

забезпечення цілей та принципів сталого розвитку загострюються і вимагають адекватної реакції як держави, так і бізнесу, їх спільних зусиль.

Ключовими принципами сталого розвитку аграрного сектору є економічна ефективність (створення прибуткових та конкурентоспроможних аграрних підприємств), соціальна справедливість (забезпечення гідних умов праці та справедливої оплати праці для працівників аграрного сектору, підтримка сільських громад), екологічна стійкість (збереження природних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища, адаптація до зміни клімату). До інструментів (заходів) для забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, що вже традиційно лежать в царині уваги урядових та бізнесових структур, належать, зокрема, такі: впровадження інноваційних технологій (precision farming, no-till технології, water management технології, біотехнології), розвиток органічного землеробства (regenerative farming), збереження та відновлення природних ресурсів (conservation farming, збереження ґрунтів, водних ресурсів, біорізноманіття) [1], адаптація до зміни клімату (впровадження стійких до посухи та інших екстремальних погодних умов сортів рослин та порід тварин), розвиток переробної промисловості (створення продуктів з високою доданою вартістю, зменшення втрат продукції), створення ефективних ланцюгів постачання (скорочення відстані між виробником та споживачем, зменшення втрат продукції), підвищення кваліфікації працівників аграрного сектору (навчання новим технологіям та методам ведення сільського господарства).

До переваг сталого розвитку аграрного сектору належать забезпечення продовольчої безпеки, збереження природних ресурсів, поліпшення умов життя в сільській місцевості, зміцнення національної економіки. Водночас сталий розвиток аграрної сфери спіткає викликів через зміну клімату, деградацію ґрунтів, дефіцит водних ресурсів, зростання населення планети. Сталий розвиток агросектору є важливим завданням для всіх країн світу. Впровадження принципів сталого розвитку дозволить забезпечити продовольчу безпеку, зберегти природні ресурси та поліпшити якість життя людей.

Повномасштабне російське вторгнення завдало нищівного удару по аграрному сектору України, який є одним з ключових в економіці та гарантом продовольчої безпеки. Станом на лютий 2024 року, загальна вартість збитків сягнула \$10,3 млрд, 56,7 % з яких – пошкоджена або знищена сільгосптехніка. Втрати, у тому числі недоотриманий дохід агровиробників та зростання собівартості продукції становлять \$69,8 млрд. Сумарні потреби у відновленні та реконструкції впродовж наступних 10 років оцінюються в \$56 млрд, а пріоритетні потреби на 2024 р. - \$435 млн, більшість з яких вже забезпечено донорським фінансуванням [2]. Отже, війна створює численні загрози для сталого розвитку аграрної сфери, які потребують негайної уваги держави й бізнесу та комплексного вирішення. Основні загрози виявилися в: 1) руйнуванні інфраструктури та виробничих потужностей – прямі військові дії (знищення елеваторів, складських приміщень, переробних підприємств, сільськогосподарської техніки, пошкодження зрошувальних систем та логістичної інфраструктури тощо), мінування територій (значна частина сільськогосподарських земель забруднена мінами та нерозірваними боєприпасами, що робить їх непридатними для використання); 2) дефіциті ресурсів – пального та добрив (порушення ланцюгів постачання, зростання цін тощо) [2], трудових ресурсів (мобілізація чоловіків, міграція населення, брак кваліфікованих працівників), фінансових ресурсів (скорочення інвестицій, зростання кредитних ставок, невизначеність щодо майбутнього); 3) екологічних проблемах – забруднення навколишнього середовища (військові дії призводять до забруднення ґрунтів, води та повітря), порушення екосистем (знищення лісів, степів, водно-болотних угідь, втрата біорізноманіття), зростання викидів парникових газів (військова техніка та пожежі сприяють збільшенню викидів парникових газів); 4) порушеннях ланцюгів постачання та збуту продукції

– блокада портів (ускладнення експорту зерна та іншої сільськогосподарської продукції), порушення логістики (знищення доріг, мостів, залізничних колій), зростання транспортних витрат (збільшення вартості транспортування продукції) 5) психологічних наслідках та втраті мотивації – психологічна травма (війна має руйнівний вплив на психічне здоров'я людей, зокрема працівників аграрного сектору), втрата мотивації (невизначеність щодо майбутнього, брак ресурсів та підтримки можуть призвести до демотивації фермерів та сільськогосподарських працівників).

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу всіх стейкхолдерів – держави, бізнесу, громадянського суспільства, міжнародної спільноти, що передбачає підтримку світовою спільнотою зусиль України щодо припинення російської військової агресії, відновлення територіальної цілісності й суверенітету, забезпечення перемоги і миру. Відбудова аграрного сектору країни є одним з пріоритетів воєнної та повоєнної доби. Враховуючи цілі сталого розвитку, окреслимо наступні ключові напрями:

1. Відновлення виробничого потенціалу та інфраструктури – розмінування сільськогосподарських угідь, що постраждали від бойових дій; відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури; надання фінансової та гуманітарної допомоги аграрним підприємствам шляхом компенсації збитків, пільгових кредитів, грантів; стимулювання внутрішніх та зовнішніх інвестицій в аграрний сектор через створення сприятливого інвестиційного клімату [3].

2. Розвиток інноваційних та екологічно стійких технологій для підвищення ефективності та стійкості аграрного сектору – впровадження *precision farming* з використанням супутникових технологій, передавачів, дронів для оптимізації використання ресурсів і підвищення врожайності; розвиток органічного землеробства із зменшенням використання пестицидів та мінеральних добрив, збереженням біорізноманіття; впровадження *no-till* технологій з відмовою від оранки, збереженням структури ґрунту, підвищенням його родючості; розвиток *water management* технологій на засадах ефективного використання водних ресурсів, впровадження систем крапельного зрошення тощо.

3. Розвиток переробної промисловості та доданої вартості – стимулювання створення переробних підприємств; розвиток кооперації аграрних виробників для спільної переробки та збуту продукції; створення кластерів шляхом об'єднання підприємств різних ланок аграрного сектору і створення синергетичного ефекту.

4. Забезпечення продовольчої безпеки – урядова підтримка виробництва стратегічно важливих культур (зернові, олійні, овочі тощо); створення державних резервів на випадок кризових ситуацій; розвиток локальних продовольчих систем шляхом скорочення ланцюгів постачання [3], забезпечення доступності продуктів харчування для всіх верств населення.

5. Розвиток людського капіталу [1] – підготовка кваліфікованих кадрів для аграрного сектора через розвиток професійної освіти, підвищення кваліфікації працівників; залучення молоді до роботи в аграрному секторі, створюючи привабливі умови праці, стимулюючи розвиток сімейних ферм; державна підтримка наукових досліджень в аграрній сфері щодо розроблення нових технологій, сортів рослин, порід тварин тощо.

Впровадження пріоритетних напрямів допоможе не тільки відновити аграрний сектор, але й зробити його більш стійким, інноваційним та екологічно безпечним, що сприятиме досягненню цілей сталого розвитку. Відновлення та сталий розвиток аграрної сфери України є важливим не тільки для економіки країни, але й для глобальної продовольчої безпеки. Лише об'єднавши зусилля, можна подолати наслідки війни та забезпечити стає майбутнє для аграрного сектора України.

Використані джерела:

1. Дотримання принципів сталого розвитку під час війни – це взагалі єдиний спосіб зберегти найцінніші активи – людей. Економічна правда.05.05.2023. URL:<https://www.epravda.com.ua/projects/future-agro/2023/05/5/699572/> (дата звернення 01.05.2024).
2. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Kyiv School of Economics. Лютий 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення 01.05.2024).
3. Таранець К., Краснюк О., Зіменко С. Критерій сталості продукції українського агробізнесу на базі керівних принципів FAO та Таксономії ЄС – драйвер зміцнення позиції на сировинних ринках. Ernst & Young Global Limited. 11.09.2023. URL: https://www.ey.com/uk_ua/climate-change-sustainability-services/the-criterion-of-sustainability-for-ukrainian-agribusiness (дата звернення 09.05.2024).

УДК 336.21

Бойко С.В., канд. екон. наук

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ПОДАТКОВА КОМПОНЕНТА ВІДНОВЛЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Податкова компонента ведення бізнесу в суспільстві має подвійне призначення: фіскальне через наповнення бюджетів різних рівнів та регульовальне - через стимулювання економічної активності для повоєнного відновлення України. Обґрунтовано необхідність забезпечення податкової стабільності для відновлення агробізнесу.

Ключові слова: податки, податкова стабільність, податкові надходження, оподаткування аграрних підприємств

Секторальний аналіз диверсифікації податкового навантаження проводять як складову аналізу податкових систем та податкових реформ. В Україні високий рівень податкового навантаження притаманний для добувної промисловості, переробної промисловості, електропостачання, водопостачання, професійна, наукової та технічної діяльності через систему прямих та непрямих податків; низьке податкове навантаження притаманне для сільського господарства, операцій з нерухомістю, освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги, мистецтва, спорту, розваг та відпочинку [1]. За підсумками 2023 р., найбільший фіскальний потенціал для державного бюджету мали переробна промисловість (17,6 % податкових надходжень), оптова та роздрібна торгівля (14,9 %), добувна промисловість (12,9 %), державне управління й оборона (11,2 %).

В основі податкової компоненти відновлення агробізнесу рекомендовано розглядати податкову стабільність та податкове стимулювання через податкові пільги. Податкова стабільність України на щорічній основі задекларована у Податковому кодексі принципом стабільності: «стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше, ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть